

Вх. № КС-5
 Дата 15. IV 1997 г.

ВЪРХОВЕН КАСАЦИОНЕН СЪД

Н.Д. № 1/97 Г.
 гр. София, 11 април 1997 година

*Реш. С.С. № 57/97
 гр.с. - 11. IV 1997 г.
 Н.Д. - 15. IV 1997 г.*

**ДО КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
 НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

Приложен, изпращаме Ви заверен препис от
 определение № 1 от двадесет и първи март 1997 г. по
 тълкувателно наказателно дело № 1/97 г. на **ОБЩОТО
 СЪБРАНИЕ НА НАКАЗАТЕЛНИТЕ КОЛЕГИИ** на Върховния
 касационен съд на разпореждане.

ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ВКС

М. МЕЛКОНЯН/

црешис

2

ОПРЕДЕЛЕНИЕ

№ 1

София, двадесет и първи март 1997 година

В ИМЕТО НА НАРОДА

Общото събрание на наказателните колегии на Върховния касационен съд на Република България в заседание на двадесет и първи март хиляда деветстотин деветдесет и седма година в състав:

Председател: Мелкон Мелконян

Зам.-председател: ген. Николай Чирпков

Председатели на отделения: Николай Христов
Стефанка Стоянова

Членове:

Кръстю Петров

Иван Колев

Петър Раймундов

Маргарита Тихчева

Савка Стоянова

Румен Ненков

Божидар Сукнаров

Пенка Томчева

Гроздан Илиев

Лъчезар Маринов

Пламен Томов

Елена Величкова

Ел. Карагьозова

Борислав Ангелов

Никола Филчев

Красимир Харалампиев

Иван Недев

Лиляна Методиева

Андрей Икономов

при секретар **Ерина Дилова** и с участието на зам.-главния прокурор **Петър Костов** изслуша докладваното от съдията **Никола Филчев** дело № 1 по описа за 1997 година.

Главният прокурор на Република България е направил предложение до Общото събрание на наказателните колегии на Върховния касационен съд за произнасяне на тълкувателно решение по приложението на разпоредбите на чл. 152 от НПК.

Пред Общото събрание на наказателните колегии заместник-главният прокурор поддържа, че следва да се внесе в Конституционния съд въпроса, дали разпоредбите на чл. 152 НПК съответствуват на Конституцията и на международни договори, по които България е страна.

Общото събрание на наказателните колегии на Върховния касационен съд на РБ, за да се произнесе, взе предвид:

1. Съгласно чл. 5, ал. 4 от Конституцията международните договори, ратифицирани по конституционен ред, обнародвани и влезли в сила за Република България, са част от вътрешното право на страната. Нормите на такъв международен договор стават част от вътрешната правна система по силата на самата Конституция. Не се изисква изричен формален акт на държавата, който да им придава правна сила. Разпоредбите на международния договор имат непосредствено действие. Те пораждаят своя правен ефект пряко, без да е нужен нарочен закон, който да урежда този правен ефект. Всички физически и юридически лица могат да прилагат тези разпоредби и да се позовават на тях в производството пред съдилищата на Република България.

Конституцията определя и юридическата сила на международните договори, по които България е страна. Те, съгласно чл. 5, ал. 4, предл. II от Конституцията, имат предимство пред нормите на вътрешното законодателство, които им противоречат.

Приматът на международния договор означава, че при колизия с норми на вътрешното право, следва да се приложи международният договор.

2. Съгласно новата норма на чл. 152, ал. 3 НПК /ДВ, бр. 50 от 1995/ "разпоредбата на ал. 2 не се прилага, когато по отношение на обвиняемия има незавършено производство по обвинение за друго престъпление от общ характер, както и в случаите на рецидив". След тази промяна законовата уредба на "задържането под стража", поради извършено тежко умишлено престъпление, доби следния вид: Разпоредбата на чл. 152, ал. 1 НПК закрепва правилото, че за тежко умишлено престъпление се взема мярка за неотклонение "задържане под стража". Разпоредбата на чл. 152 ал. 2 НПК въвежда изключение от това правило, ако няма опасност обвиняемият да се укрие, да осуети разкриването на обективната истина или да извърши друго престъпление, т.е. ако целите по чл. 147, ал. 1 НПК могат да се постигнат и с по-лека мярка за неотклонение. А разпоредбата на чл. 152, ал. 3 НПК предвижда, че изключението на ал. 2 не се прилага, когато по отношение на обвиняемия има незавършено производство за друго престъпление от общ характер, както и в случаите на рецидив. С други думи разпоредбата на чл. 152, ал.3 НПК отменя изключението по ал. 2 и остава да действа правилото на ал. 1.

2.1. Международният пакт за граждански и политически права е ратифициран /ДВ, № 60, 1970/, обнародван /ДВ, № 43, 1976/ и е влязъл в сила за България на 23.3.1976. Съгласно чл. 9, т. 3, предл. II от този международен договор "**Задържането** на лицата, очакващи да бъдат съдени, **не трябва да бъде правило**, а освобождаването им може да става срещу представянето на гаранции, осигуряващи явяването им в съда, явяването им на всеки друг етап от съдебния процес, а в случай на нужда и за изпълнение на присъдата".

До създаването на разпоредбата на чл. 152, ал. 3 НПК нашият Наказателнопроцесуален кодекс не предвиждаше случай, при който "задържането под стража" на обвиняемия да е правило, да е безусловно задължително. В закона нямаше хипотеза, при която компетентните органи са длъжни да вземат мярка за неотклонение "задържане под стража", без да отчитат особеностите на конкретния случай. С новата разпоредба на чл. 152, ал. 3 НПК обаче, се създаде такава хипотеза - във всички случаи, когато срещу обвиняемия има незавършено производство за друго престъпление от общ характер и при рецидив, съответният орган е длъжен да определи мярка за неотклонение "задържане под стража". По такъв начин законодателят предвиди случаи, при които задържането на обвиняемия е безусловно, абсолютно задължително. С други думи при хипотезата на чл. 152, ал. 3 НПК задържането на обвиняемия е правило. Следователно новата разпоредба на чл. 152, ал. 3 НПК противоречи пряко на чл. 9, т. 3 от Международния пакт за гражданските и политическите права.

2.2. Съгласно чл. 9, т. 4 от Международния пакт за гражданските и политическите права "Всяко лице, лишено от свобода чрез арест или задържане, има право на жалба пред съд, който да се произнесе незабавно върху законността на задържането му и да се разпорежи за освобождаването му, ако задържането е незаконно". Подобна разпоредба съдържа и **Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи** /съкратено - Европейската конвенция за правата на човека/, която е ратифицирана /ДВ, № 66, 1992/, обнародвана /ДВ, № 80, 1992/ и е влязла в сила за България на 7.9.1992. Съгласно чл. 5, т. 4 от Европейската конвенция за правата на човека /ЕКПЧ/ "Всеки арестуван или лишен от свобода има право да обжалва законността на неговото задържане в съда, който е задължен в кратък срок да се произнесе; в случай че задържането е неправомерно, съдът е

длъжен да нареди незабавното освобождаване на задържаното лице" /чл. 5, т. 4 от ЕКПЧ/. Близка по съдържание е и по-общата разпоредба на чл. 30, ал. 3 от Конституцията на РБ, според която съдебната власт в срок от 24 часа се произнася по законосъобразността на задържането на гражданина.

Това право на задържаното лице да обжалва пред съд задържането /habeas corpus/ е конкретизирано по-нататък в практиката на Европейския съд в Страсбург по тълкуване и прилагане нормите на Европейската конвенция за правата на човека. Българският съд безспорно е длъжен да се съобразява освен със самата Европейска конвенция, също и с практиката на Европейския съд по тълкуване и прилагане на тази конвенция /чл. 46, т. 1 от ЕКПЧ/. А Европейският съд приема, че процедурата habeas corpus по чл. 5, т. 4 от ЕКПЧ трябва да бъде състезателна, тя трябва да има "доказателствен" характер; в тази процедура съдът трябва да преценява не само формалната правилност на решението за задържане, но и законността му по същество. Същото изискване поставя и Конституцията на РБ, като задължава съдебната власт да се произнесе по "законосъобразността" на задържането /чл. 30, ал. 3 от Конституцията/.

За българското наказателнопроцесуално законодателство това означава, че в рамките на процедурата по чл. 152, ал. 5 НПК съдът трябва да може да прецени: а/ налице ли е посоченото основание за задържане на обвиняемия, т.е. дали "задържането под стража" в конкретния случай съответствува на целите по чл. 147, ал. 1 НПК и б/взети ли са предвид обстоятелствата по чл. 147, ал. 2 НПК /тежестта на извършеното престъпление, доказателствата срещу обвиняемия към момента на задържането му и данните за личността на обвиняемия/. С други думи съдът трябва да може да анализира

конкретните фактически данни по делото и да провери доказано ли е основанието за задържане, т.е. обосновано ли е решението за задържане на обвиняемия.

В случая на чл. 152, ал. 3 НПК обаче това не е възможно. Създаването на абсолютни предпоставки в закона, при които компетентният орган е длъжен безусловно, по силата на правилото на чл. 152, ал. 3 НПК, да вземе мярка за неотклонение "задържане под стража", лишава съда от възможността да прецени по същество решението за задържане. В крайна сметка на задържаното лице се отнема правото да обжалва пред съд законността на задържането му.

- Нормата на чл. 152, ал. 3 НПК обезсмисля съдебния контрол върху "задържането под стража". А това положение противоречи на посочените разпоредби на чл. 9, т. 4 от Международния пакт за гражданските и политическите права, на чл. 5, т. 4 от Европейската конвенция за правата на човека, както и на чл. 30, ал. 3 от Конституцията на РБ, които разпоредби регламентират правото *habeas corpus*.

Следователно нормата на чл. 152, ал. 3 от НПК противоречи пряко на принципа, установен в чл. 9, т. 3 от Международния пакт за гражданските и политическите права, че "задържането на обвиняемия не трябва да бъде правило", и косвено на правото на задържания да обжалва пред съд задържането, закрепено в чл. 9, т. 4 от Международния пакт за гражданските и политическите права, в чл. 5, т. 4 от Европейската конвенция за правата на човека и в чл. 30, ал. 3 от Конституцията на РБ.

3. Въпросът за съответствието на НПК с международните договори /по които България е страна/ възниква не само по повод на разпоредбата на чл. 152, ал. 3 НПК. Цялостната регламентация на

института habeas corpus в чл. 152 НПК също не съответствува на изискванията на Европейската конвенция за правата на човека.

В чл. 5 от Европейската конвенция за правата на човека са уредени материалните основания за задържане под стража на обвиняемия, критериите за вземане на мярка за неотклонение "задържане под стража", процесуалния ред за обжалване на задържането пред съда и др. Европейската конвенция за правата на човека и практиката на Европейския съд по тълкуване и прилагане на конвенцията изискват: а/ задържаното лице да бъде своевременно изправено лично пред съдия или длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции /чл. 5, т. 3 от ЕКПЧ/; това длъжностното лице не трябва да е идентично с органа, който повдига обвинението; б/съдебното производство по обжалване на задържането да има състезателен характер; в/контролиращият съд по чл. 5, т. 4 от ЕКПЧ трябва да проверява обосноваността на решението за задържане, т.е. решението за задържане по същество, а не само неговата форма; г/задържаното лице трябва да може периодично /през разумни интервали от време/ да иска от съда преразглеждане на законността на задържането му и др.

Дори беглото сравнение с българското законодателство показва, че правната уредба на института habeas corpus в чл. 152 НПК не отговаря на изискванията на Европейската конвенция за правата на човека.

Следователно налице е несъответствие между разпоредбите на чл. 152 от НПК и международни договори, по които България е страна /Международния пакт за гражданските и политическите права и Европейската конвенция за правата на човека/, както и с Конституцията на РБ. Поради това Общото събрание на

наказателните колегии на Върховния касационен съд следва да спре производството по делото и да внесе в Конституционния съд въпроса, дали разпоредбите на чл. 152 НПК съответствуват на международните договори, по които България е страна и на Конституцията на РБ.

По тези съображения и на основание чл. 151, ал. 2 от Конституцията, във връзка с чл. 84, т. 2, предл. II от Закона за съдебната власт Общото събрание на наказателните колегии на Върховния касационен съд

О П Р Е Д Е Л И:

Спира производството по наказателно дело № 1/1997 на ОСНК на Върховния касационен съд и внася в Конституционния съд на РБ въпроса: разпоредбите на чл. 152 от Наказателно-процесуалния кодекс съответствуват ли на международните договори, по които България е страна - Международния пакт за гражданските и политическите права, Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, както и на Конституцията на Република България.

Председател: Мелкон Мелконян

Зам.-председател: ген. Николай Чирпюв

Председатели на отделения: Николай Христов

Стефанка Стоянова

Членове:

Кръстю Петров

Петър Раймундов

Савка Стоянова

Божидар Сукнаров
Гроздан Илиев
Пламен Томов
Ел.Карагьозова
Никола Филчев
Иван Негев
Андрей Икономов
Иван Колев
Маргарита Тихчева
Румен Ненков
Пенка Томчева
Лъчезар Маринов
Елена Величкова
Борислав Ангелов
Красимир Харалампиев
Лиляна Методиева

